

TỤC LỆ TẾT

Thế là TẾT đã gặp XUÂN
Mọi người hớn hở, quên buồn, thêm vui
Mong gặp hên, chẳng gặp xui
Thêm một tuổi đời, thêm đức khôn ngoan
Kitô hữu có thói quen
Yêu người, mến Chúa, sớm hôm không ngừng

Xuân đã về và Tết cũng đến thật. Một sự thật minh nhiên. Nhưng cuộc sống luôn phức tạp, một trong những thứ phức tạp là nghi lễ – đặc biệt là tục lệ ngày Tết.

Cuộc sống có rất nhiều tục lệ – cũng gọi là phong tục. Đó là những thói quen tốt, nhưng cũng có những tập tục xấu – gọi là hủ tục. Tục lệ được chú ý nhiều là tục lệ ngày Tết. Tết Nguyên Đán là dịp thiêng liêng của dân tộc Việt Nam, dịp đoàn tụ gia đình. Tết Nguyên Đán còn được gọi bằng các tên khác: Tết Cả, Tết Ta, Tết Âm Lịch, Tết Việt, Tết Cổ Truyền, Tết Dân Tộc.

Tết Nguyên Đán là dịp người Việt thể hiện nhiều tục lệ hay như khai bút, khai canh, hái lộc, chúc Tết, du xuân, mừng thọ... Trong mấy ngày Tết, trong nhà cũng phải có ít nhất bình hoa, bánh chưng, chai rượu, kẹo, mứt,...

Tết Nguyên Đán là lễ hội lớn nhất trong các lễ hội truyền thống Việt Nam từ xa xưa, là điểm giao thời giữa năm cũ và năm mới, khoảng giữa một chu kỳ vận hành của đất trời và vạn vật. Tết Nguyên Đán Việt Nam tiềm tàng những giá trị nhân văn thể hiện mối quan hệ giữa con người với thiên nhiên, vũ trụ, qua bốn mùa Xuân-Hạ-Thu-Đông, và quan niệm “ơn mưa móc” chân chất của nông dân Việt Nam. Tết còn là dịp để mọi người tưởng nhớ, tri ân tổ tiên, nhớ về nguồn cội, giao cảm nhân sinh trong quan hệ đạo lý và tình nghĩa xóm làng.

QUÀ TẾT, LỄ XUÂN

Việc biếu quà Tết hàm ý tri ân, nối kết tình nghĩa. Con cái tết cha mẹ, học trò tết thầy cô, bệnh nhân tết thầy thuốc,... Quà tết không được đánh giá theo thị trường, nhưng cũng đừng nên gò bó, câu nệ sẽ hạn chế tình cảm. Nhưng một số người coi trọng hình thức khiến người khác thấy ngại: không có quà thì không dám đến. Vật chất bày tỏ tấm lòng, nhưng đừng coi trọng vật chất!

CÚNG GIAO THỪA LỘ THIÊN

Giao thừa là giây phút thiêng liêng. Người xưa quan niệm: Mỗi năm Thiên Đình lại thay toàn bộ quan quân trông nom thiên hạ dưới hạ giới, đứng đầu là một vị uy quyền như quan toàn quyền vậy. Người xưa còn hình dung phút giao thừa là lúc bàn giao, các quan quân cai quản hạ giới hết hạn kéo về trời, và quan quân mới được cử tới ào ạt kéo xuống hạ giới nhậm chức cai quản thiên hạ.

Giây phút ấy, các gia đình đưa xôi gà, bánh trái, hoa quả,... ra ngoài trời cúng, thành tâm tiễn đưa người nhà trời đã cai quản mình năm cũ, đồng thời đón người nhà trời mới xuống làm nhiệm vụ cai quản hạ giới năm mới, cầu mong các tân quan phù hộ cho một năm mới được mọi sự tốt lành.

TỔNG CỰU, NGHINH TÂN

Cụ Nguyễn Công Trứ có một câu đối nổi tiếng, ngày nay người ta thích trích dẫn: “*Đêm ba mươi co căng đập Thằng Bần ra cửa / Sáng mồng một dang tay bằng Ông Phúc vào nhà*”. Cái nghèo khó “bị” gọi là “Thằng”, cái phúc đức “được” gọi là “Ông”. Danh từ theo phạm ngữ cũng nói lên cái gì “bị” coi thường hoặc “được” coi trọng. “Được” hay “bị” là dạng thụ động, chỉ có Việt ngữ mới có thể diễn tả, các ngoại ngữ hầu như đành “bó tay”. Việt ngữ hay thật!

Cuối năm, gia đình nào cũng quét dọn nhà cửa cho sạch sẽ, trang trí bàn thờ, lau chùi bàn ghế, chén bát, tắm giặt, mua sắm quần áo mới và mọi thứ để sử dụng trong những ngày Tết. Hàng xóm cùng nhau làm vệ sinh khu xóm, đường sá,... Người ta cũng nhắc nhở nhau và dặn dò con cháu từ phút giao thừa trở đi, không được cãi cọ nhau, không vứt rác bừa bãi, không nghịch ngợm, phá phách,... Đối với xóm giềng, trong năm cũ có điều gì không nên không phải thì đều bỏ qua cho nhau hết. Mọi người dù lạ dù quen, sau phút giao thừa đều niềm nở, cùng vui vẻ chúc nhau những điều tốt lành nhất.

Con cháu trong nhà từ phút giao thừa trở đi được nhắc nhở không được nghịch ngợm, cãi cọ nhau, không nói tục chửi bậy... anh chị, cha mẹ cũng không quở mắng, tra phạt con em, đối với ai cũng tay bắt mặt mừng, vui vẻ niềm nở, chúc nhau những điều tốt lành.

Tục lệ này xuất xứ từ Trung Hoa. Trong “Sưu Thần Kỳ” có chuyện người lái buôn tên Ân Minh được Thủy Thần cho một con hầu tên Như Nguyệt, Ân Minh đem cô này về nhà được vài năm thì giàu lên. Một hôm, nhân ngày đầu Xuân, mừng một Tết, Ân Minh đánh nó. Nó sợ hãi và chui vào đồng rác rồi biến mất. Từ đó nhà Ân Minh lại nghèo như trước. Từ đó, người ta kiêng không quét hoặc hốt rác ngày tết, dân ta bắt chước, đến nay vẫn có người theo tục lệ mang tính dị đoan này.

CHÚC TẾT, MỪNG TUỔI

Thiết nghĩ chúc Tết (hoặc chúc Xuân) có khác với mừng tuổi. Chúc Tết là ước mong sự tốt đẹp dành cho ai đó, đặc biệt trong năm mới. Mừng tuổi chỉ dùng cho người nhỏ, còn trẻ, không nên “mừng tuổi” người lớn (ông bà, cha mẹ,...), vì mừng tuổi là mừng khi thấy người khác thêm tuổi, mà thêm tuổi thì gần huyệt mộ.

Trước hết, con cháu chúc Tết ông bà, cha mẹ, bậc chú bác, cô dì,... Người ta thường chuẩn bị “ít tiền” để mừng tuổi con cháu, bạn bè thân thích. Tiền là tượng trưng chứ không nên “coi trọng” nhiều hay ít. Lời chúc tết thường là sức khoẻ, phát tài phát lộc,... Nói chung, trong những ngày đầu năm, người ta thường kiêng không nói tới điều rủi ro hoặc xui xẻo.

Dịp Tết ngày Xuân là lúc mọi người rảnh rỗi, con cháu tụ tập đông vui, người ta thường tổ chức mừng thọ (lục tuần, thất tuần), hoặc thượng thọ (bát tuần, cửu tuần), tính theo tuổi mụ (tuổi âm lịch), tiện có đông đủ mọi người – kẻ xa, người gần.

Vào dịp đầu xuân, người có chức tước thường tổ chức ngày khai ấn; học trò, sĩ phu thì khai bút; nhà nông thì khai canh; người buôn bán thì khai trương, mở hàng lấy hên. Sĩ, Nông, Công, Thương gọi là “tứ dân bách nghệ” của dân Việt, vốn dĩ cần cù, chịu thương chịu khó, ai cũng muốn năm mới “vận hội hanh thông”, làm ăn suông sẻ. Người ta thường “khai trương” sau mừng một, gọi là “lấy ngày”, dù chưa vào việc. Riêng dân chữ nghĩa hoặc bút nghiên, người ta thường có lệ “khai bút”, giao thừa xong thì người ta chọn giờ hoàng đạo, bất kể mừng một là ngày tốt hay xấu. Thọ thủ công cũng tự làm một sản phẩm nào đó. Mỗi ngành nghề đều có kiểu “khai trương” riêng..

HÁI LỘC, XÔNG NHÀ

Mọi người, dù già hay trẻ, đều hy vọng một năm mới tài lộc dồi dào, làm ăn phát đạt, thịnh vượng, mạnh khoẻ, tiến bộ, thành đạt hơn năm cũ. Lộc đến càng sớm càng tốt, nhưng nhiều người tự đi hái lộc (một cành lá non ở đình, chùa, hoặc lời Chúa ở nhà thờ), tự mình xông nhà hoặc dặn trước người “nhẹ vía” đến xông nhà.

Sáng mùng một đáng lẽ đông vui lại hoá ra vắng vẻ, vì không ai dám đi đến nhà khác sớm, sợ trong năm mới gia đình người ta xảy ra chuyện gì không hay lại đổ tại mình “nặng vía”. Tục xông nhà chỉ tính người đầu tiên đến nhà, chứ không tính từ người thứ hai trở đi.

Ngạn ngữ Anh có câu: *“Let’s learn yesterday, dream tomorrow, but live today”* (Hãy học ngày hôm qua, hãy mơ đến ngày mai, nhưng hãy sống với hiện tại). Cuộc đời vốn dĩ “buồn nhiều hơn vui”, vì thế mà hãy cố gắng “quảng gánh lo đi mà vui sống”. Cuộc đời có quá khứ, hiện tại và tương lai. Quá khứ đã qua, vui hay buồn thì cũng chẳng lấy lại được. Tương lai chẳng ai biết ra sao. Chỉ còn hiện tại, hãy vui cho trọn hiện tại, nhất là mấy ngày Xuân. Ngày buồn kéo dài, ngày vui mau qua. Xuân còn non, rồi Xuân sẽ già. Hãy vui cho trọn khoảng Xuân non thôi!

Về tôn giáo cũng có những tục lệ, nhưng không chú ý tới năm mới. Có lẽ có hai trường hợp có thể đề cập khi nói về năm mới:

1. Nói về Đền Thờ tương lai: *“Năm thứ hai mươi lăm kể từ khi chúng tôi bị lưu đày, **đầu năm ấy**, ngày mồng mười trong tháng, mười bốn năm sau khi thành thất thủ, chính ngày ấy, tay Đức Chúa đặt trên tôi. Người đưa tôi tới đó: nhờ những thị kiến Người cho xem, Người dẫn tôi về đất Ít-ra-en và đặt tôi trên một ngọn núi cao chót vót, trên đó đường như có một thành đã được xây cất, ở phía nam”* (Ed 40:1-2).

2. Nói về vua Giơ-hô-gia-kim, người cai trị Giu-đa, triều đại của ông từ năm 609 tới năm 598 trước công nguyên: *“Vào dịp **đầu năm mới**, vua Na-bu-cô-đô-nô-xo sai người đến điệu vua Giơ-hô-gia-kim về Ba-by-lon cùng với các đồ vật quý giá của Nhà Đức Chúa, rồi đặt chú của vua này là Xít-ki-gia-hu lên làm vua Giu-đa và Giêrusalem”* (2 Sbn 36:10).

Đối với các Kitô hữu – nói chung, các tín hữu Công giáo – nói riêng, tục lệ quan trọng hàng đầu chắc hẳn phải là thói quen cầu nguyện hằng ngày, cầu nguyện liên li. Thật vậy, Chúa Giêsu đã cảnh báo: *“Hãy **canh thức** và **cầu nguyện** kéo sa chước cám dỗ. Vì tinh thần thì hăng hái, nhưng thể xác lại yếu đuối”* (Mt 14:38). Thánh Phêrô cũng nhắc nhở về mách khéo của ma quỷ: *“Hãy sống **tiết độ** và **tỉnh thức**, vì ma quỷ, thù địch của anh em, như sư tử gầm thét, rảo quanh tìm mồi cắn xé”* (1 Pr 5:8).

TRẦM THIÊN THU